

Llibres

TEATRE CATALÀ

JORDI MATA: *La picada de l'abella reina. L'orgia de Marsella*. València: Tres i Quatre, 1997 («Teatre», 42).

La complexitat de les relacions al voltant del(s) poder(s) admet totes les perversitats que siguem capaços d'imaginar-nos. I poden ser també el fil que relligui dos exercicis dramàtics com *La picada de l'abella reina* i *L'orgia de Marsella*, de Jordi Mata. Dues recerques en una primera incursió al gènere des de dues òptiques diferents: una de més familiar i una altra amb una projecció sociopolítica més determinant. Els temps ficticis, els espais escènics i els personatges que emmarquen i protagonitzen les dues històries són l'excusa per abordar una reflexió idèntica, per emascarar la falla. Perquè tant *La picada...* com *L'orgia...* fan l'efecte de remetre a un mateix joc, a unes regles similars, a una escriptura dramàtica que cerca una manera d'expressar una ficció i de vehicular una exploració crítica. Les dues peces breus proposen una investigació, es fonamenten en una intriga que origina tibantors i sospites fins a la revelació final. La tensió dramàtica, certament, manté la curiositat del lector/espectador i li ofereix indicis, esquadra expectatives, però el joc esdevé en general massa explícit i no s'aprofundeix, no s'ungeja en les possibilitats tot just insinuades.

Tant és així que l'ambientació rural i el temps històric (anys setanta) en què se situa l'acció de *La picada...* semblen un mer pretext per justificar el rerefons de convencions socials opressores que afecten, en aparença, l'entorn familiar de la trama. La imatge de l'abella reina, clau de volta de la falla, acaba convertint-se en un motiu ingenu que intenta de relligar la perversió de la vídua/mare/practicant, la condició acabada de la família protagonista i el sacrifici incestuós de la víctima. La xarxa de relacions de poder íntim

entre el nucli Felip(-Xavier)-Teresa-Carlota, fonamentada en el sexe i la seua legitimitat o no, és tan evident a viva veu que, més enllà de la pretesa provocació, no deixa marges per al secret o el misteri (latents). L'extracció i el medi socials de Carlota procuren d'oferir un *rusc* de fons realista en què es ventilen rutines col·lectives, tradicions ancestrals i aspiracions de classe i en què la solitud i la lluita per parcel·les de poder (patrimonials o afectives) poden generar monstres. I, tanmateix, la tragèdia familiar i la dimensió col·lectiva queden difusament relligades i la resolució definitiva es decanta cap a l'anèdota criminal: tota la potencialitat crítica, tot l'escamoteig de veritats, tota la construcció de l'opacitat dels personatges acaba enfonsant-se en l'aiguallament de la caricatura.

Afortunadament, l'experimentació de *L'orgia...* enceta, al meu gust, terrenys dramaturgics molt més fèrtils. La divisió en dos nivells de l'escenari, la fixació de clarobscur en l'espai escènic, l'alternança d'escenes intercalades per la luminotècnia i la temàtica sociopolítica de fons li donen un gruix que no podia oferir *La picada...* Darrere del text no hi batega un argument, s'hi visualitzen les escenes i s'hi percep una atmosfera. L'ambientació de l'acció (a la Marsella de 1772) té unes connotacions, i els personatges (Sade i companyia) juguen el joc dramàtic: més que explicar una situació, la viuen. La perversió de les relacions de poder té implicacions que afecten la dialèctica piramidal entre el pla de l'esfera política (el pis superior) i l'esfera individual i instintiva (el pis inferior). Els valors revolucionaris o reaccionaris es contrapunten amb els límits de l'*ètica permesa*, per tal de constituir un revulsiu que qüestionari, d'una banda, la doble moral d'un règim monàrquic que defensa a qualsevol preu privilegis i estatus contra idees subversives, i, de l'altra, el doble llenguatge de qui és capaç de trasbalsar sistemes polítics tot fent proselitisme antíclerical i prore-

publicà i, alhora, d'esclavitzar voluntats amb l'abús de prerrogatives. La moralitat o la immoralitat resultant emana del distanciament o de la ironia i, doncs, de l'intel·lecte. La història, concisa i diàfana, es presenta com un retaule vivent, sensual i exòtic, en què els textos revolucionaris es combinen amb escenes de prostíbul i maquinacions del poder per evidenciar tota la seua obscenitat. Si més no, segons una lectura/posada en escena al màxim de procaç i de visceral possible.

En qualsevol cas, *La picada...* i *L'orgia...* constitueixen les dues apostes dramàtiques d'un autor que, a diferència de les darreres revelacions sonades (Jordi Sánchez, Jordi Galceran, David Plana, Sergi Pomper Mayer...), no prové dels cercles teatrals, sinó que arriba a una de les col·leccions de teatre més prestigioses (Tres i Quatre) de bracet del Premi Sant Jordi de Novel·la 1996 i amb tot un bagatge propi. La línia esbossada en les seues primeres temptatives, i especialment en *L'orgia...*, fa esperar-ne una obra més consistent i elaborada que aprofundeixi en el rerefons històric i en la reflexió col·lectiva que, del passat al present i viceversa, se'n pugui derivar. Perquè, després de la perplexitat, de la ludicitat i del formalisme *fins a la nàusea*, potser ja toca d'enxarxar-se de nou en una realitat que, de tornada de tot, sembla haver escamotejat tota engruna de dissidència o, encara pitjor, de pensament. Davant de la regressió a marxes forçades a què sembla subtilment abocada la societat coetània, davant de l'ambigüitat del doble llenguatge i de l'apropiació cínica dels mots que fitaven utopies, probablement el teatre no pot rodolar pels pendents de la innocuïtat i, en canvi, seria bo que continués sent, amb la creativitat i la imaginació com a divises, una de les arts més radicalment subversives i alliberadores d'aquest món.

Francesc Foguet i Boreu